

Кобильник Василь Володимирович

Консолідація демократії: нормативні та прагматичні основи в умовах цифровізації

УДК 323.321.7.338

DOI [https://doi.org/10.24195/2414-](https://doi.org/10.24195/2414-9616.2026-2.6)

9616.2026-2.6

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Кобильник Василь Володимирович
докторант кафедри політології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-6927-4219

Стаття присвячена дослідженню консолідації сучасних демократій, яка стає ключовим аспектом прогнозування траєкторії розвитку сучасних плюралістичних політичних систем. Актуальність теми зумовлена тим, що з'являється потреба реконструкції нормативних та прагматичних мотивацій консолідації демократичної політичної участі та політичної поведінки. Крім того, цифрові реалії демократичної консолідації представляють собою сукупність передумов політико-інституційної взаємодії, які ставлять під сумнів традиційне розуміння та вимірювання змагального політичного процесу. З'ясовано, що складнощі в операціоналізації нормативних та прагматичних чинників посилюються через схильність дослідників та політиків-практиків поєднувати різні етапи демократії процеси та результати, причини та наслідки. Також детермінація демократичної стабільності виключно економічним розвитком чи інституційними реформами без урахування контекстуальних змінних спричиняє надмірне спрощення та невірні тлумачення. Метою статті є встановлення значення нормативних та прагматичних чинників консолідації сучасної демократії в умовах цифрових перетворень суспільства. Встановлено, що добробут, соціальна участь та доступ до державних послуг сприяють створенню середовища, яке сприяє демократичній стабільності. Автор наголошує, що соціальні предиктори підкреслюють важливість цілісного підходу вивчення консолідації демократії, який враховує як матеріальні умови, так і соціальний добробут для розуміння демократичної стійкості. Виявлено, що низка країн переживає цикли регресії демократії. Це підкреслює важливість зміцнення потенціалу політичного урядування та соціальної інтеграції для укріплення стійких демократичних режимів. Цифрова трансформація політичного управління вносить нові виміри в дискурс про консолідацію демократії. За результатами аналізу інтеграції цифрового управління одночасно до нормативного та прагматичного контекстів демократизації та консолідації підкреслена потреба комплексного підходу, який враховує як технологічні, так і структурні виміри. Вказано, що в рамках інтеграції сучасних демократій до цифрових реалій, взаємодія нормативних та прагматичних факторів продовжує формувати перспективи сталої консолідації. Виявлено, що попри можливість швидкого мережування, поширення інформації щодо позитивних зразків та прикладів поведінки, цифрове політичне середовище сприяє соціальній атомізації та політичній аномії. Відповідно нормативні приписи попередніх періодів, які передбачають делегативність політичного представництва та багатоцільове структурування політичної волі й позиції громадян, значною мірою втрачають свою чинність. Встановлено, що імовірними політичними мотивами демократичної консолідації можуть бути розв'язання прагматичних питань мікроспільнот, які не знаходять представництва у формальних політичних обговореннях. З'ясовано, що основою політичних дій можуть бути егоїстичні політичні інтереси здобуття відомості та обслуговування інших політичних акторів.

Ключові слова: політична консолідація, стала демократія, цифрове суспільство, політичне представництво, політичне делегування, політичне мережування.

Вступ. Цифровізація суспільства є процесом набуття базовими суспільними явищами та інституційно-структурними й поведінковими компонентами цифрового виміру. Ідеться як про представництво реальних соціальних процесах у віртуальному кіберпросторі, так і набуття ними специфічних характеристик, які впливають на особливостей спілкування за допомогою новітніх інформаційно-комунікаційних засобів. Політичні процеси отримують найбільш інтенсивний вплив на перетворення, який має прояв в політичній атомізації масштабування дистанційної політичної участі синхронізації політичного простору і часу.

Цифрова «роз'єднаність» політичних акторів викликає складність орієнтації в політичних процесах, появу нових форм цифрового політичного впливу та поведінки. З огляду на це консолідація

сучасних демократій стає ключовим аспектом прогнозування траєкторії розвитку сучасних політичних систем. Цифровізація демократичної політичної активності висуває як можливості, так і виклики. До перших належать синхронізація політичного порядку денного, скорочення термінів ухвалення рішень, зростання масової ситуативної обізнаності в політичних подіях. До других належать поріг сприйняття інформації, втрата альтруїстичних політичних мотивацій, розмивання традиційних класових та ідеологічних настанов політичної участі.

У цих умовах доречно звернутися до переосмислення нормативних запобіжників цифрової політичної дезінтеграції, а також політичної пасивності громадян. Крім того, доречно реконструювати прагматичні мотивації консолідації політичної участі та політичної поведінки. Саме ці смислові контексти

і становлять невирішену раніше частину проблеми які присвячена презентований доробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вектори та пояснювальні стратегії консолідації демократії активно розробляються сучасними науковцями. Т. Боверд та Е. Леффлер вивчають спільне виробництво державних послуг та державної політики користувачами та громадою в цифрову епоху [2], Р. Хікс розглядає Інформаційно-комунікаційні технології для розвитку [8], А. Мунгіу-Піппіді оцінює тенденції інституційного прагнення до належного управління: як суспільства розвивають контроль над корупцією [10]. Разом з тим, актуалізується потреба розгляду нормативних та прагматичних причин для інституційно-акторної конвергенції в рамках консолідації сучасних демократій.

Метою статті є встановлення значення нормативної нормативних та прагматичних чинників консолідації сучасної демократії в умовах цифрових перетворень суспільства. Завданням статті є виявлення засобів пристосування нормативів та мотивацій демократичної політичної консолідації в цифрових процесах.

Результати. Цифрові реалії демократичної консолідації представляють собою сукупність передумов політико-інституційної взаємодії, які ставлять під сумнів традиційне розуміння та вимірювання змагального політичного процесу демократії. Як зазначав німецький науковець Андреас Шедлер, концепція демократичної консолідації за своєю суттю є ймовірнісною, безперервною, суб'єктивною та когнітивною. Ці особливості перетворюють її операціоналізацію в контексті «дихотомії» нормативних і прагматичних чинників на складне завдання. На відміну від більш простих соціальних явищ, демократичну консолідацію неможливо легко кількісно оцінити або виміряти за допомогою простих показників. Натомість вона передбачає врахування національних нюансів політичної культури, інституційної спроможності, сприйняття громадянами та еволюційного характеру демократичних практик за певний період. Внутрішня складність процесів консолідації вимагає інноваційних дослідних підходів, які можуть враховувати її ймовірнісні та суб'єктивні виміри. А. Шедлер наголошував наприкінці ХХ століття, що «особливості демократичної консолідації, створили певні додаткові методологічні перешкоди, які ми повинні усунути, перш ніж зможемо взятися за завдання, якимось чином, описати її емпіричні рівні» [11].

Виходячи з цього, очевидно, що проблема є не лише концептуальною, але й методологічною. Труднощі в операціоналізації прагматичних та нормативних чинників посилюються схильністю вчених та політиків-практиків поєднувати та ототожнювати різні аспекти демократії. Зокрема, аналізу підлягають процеси та результати консолідації, причини та наслідки дій політичних акторів. Хибність

окремих підходів полягає в тому, щоб розглядати ці аспекти як взаємозамінні. Виникає ризик причинно-наслідкової помилки, коли процес консолідації «плутають» з його досягненнями або навпаки. Ця неоднозначність ускладнює зусилля щодо розробки чітких показників та перешкоджає можливості точно оцінювати прогрес. А. Шедлер акцентує увагу на застереженнях дослідників демократичної консолідації від телеологічних конотацій. Слід набагато більше турбуватися про етіологічні наслідки, які часто мають місце у визначенні специфіки демократичної консолідації. У методологічному плані «етіологічні помилки», яких дослідники демократичної консолідації схильні припускати (часто та систематично), набагато шкідливіші, ніж їхні зрештою «телеологічні помилки». Їхні визначення часто містять деякі приховані *telos*, певну приховану мету. Але найчастіше вони також містять деякі приховані *aitia*, певну приховану причину. У літературі про демократичну консолідацію ми можемо спостерігати дивну тенденцію змішувати визначення та пояснення, змішувати визначальні ознаки та причинно-наслідкові змінні» [11].

Крім того, названі «етіологічні наслідки», вбудовані у визначення причин консолідації демократії, заслуговують на розгляд в рамках конвергенції – дивергенції нормативних та прагматичних чинників. Зокрема, детермінація демократичної стабільності виключно на основні економічного розвитку чи інституційних реформ (зокрема, як стверджують К. Альтхаус та К. О'Фейрчелли [1]) без урахування контекстуальних змінних, ризикує постулювати надмірні спрощення та неправильні тлумачення. Таке змішування визначення та пояснення може призвести до помилкової політики, яка спрямована на передбачувані причини, не вирішуючи основні структурні проблеми. А. Шедлер вірно наголошує, що звичайний шлях до *етіологічного безладу* пролягає через пастку подвійного значення демократичної консолідації – процесу та результату. Цей термін позначає як рух, так і «прибуття», як прогрес, так і досягнення фінальної мети. Значна частина авторів схильні включати обидва аспекти у свої концепції демократичної консолідації. Вони схильні визначати демократичної консолідації як процес, який призводить до результату демократичної консолідації, як би він не був визначений» [11].

Отже, неправомірне поєднання концептуальних (етіологічних) інтерпретацій консолідації демократії має наслідки для її емпіричної оцінки. Зокрема, проблематизується питання, чи є спостережувана стабільність результатом поточних процесів, чи кульмінацією конкретних причинно-наслідкових факторів. Румунський дослідник К. Іфтімоаеї звертається до так званих «економічних предикторів» консолідації демократії (ВВП на душу населення, витрати на освіту та охорону здоров'я). Вони свідчать про те, що економічний розвиток та інвес-

тиції в людський капітал сприяють консолідації демократичних інституцій. Соціальні предиктори (участь в освіті, рівень щастя, зниження дитячої смертності) пояснюють демократичні варіації, вказуючи на те, що демократії сприяє добробут, рівний доступ до державних послуг та висока соціальна ефективність» [9, с. 102].

Взаємодія між економічними та соціальними факторами відіграє вирішальну роль у формуванні демократичних траєкторій розвитку конкретних суспільств. Добробут, соціальна участь та доступ до цифрових державних послуг сприяють створенню середовища, яке сприяє демократичній стабільності. І навпаки, базові соціальні показники, зокрема такі, як рівень дитячої смертності та рівень щастя, розглядаються як показники наявності або відсутності соціальної згуртованості та інституційної легітимності [4]. Ці соціальні (прагматичні) «предиктори» підкреслюють важливість цілісного підходу, який враховує як матеріальні умови, так і соціальне благополуччя для розуміння демократичної стійкості. К. Іфтімоаеї називає індекс крихкості держави та показники бідності негативними предикторами. Вони демонструють, що інституційна нестабільність та соціальна ізоляція підривають демократичні процеси. Багатовимірна регресійна модель забезпечує структурне розуміння механізмів, які сприяють або перешкоджають консолідації демократії» [9, р.102].

На додаток до позитивних прагматичних предикторів, негативні фактори, такі як крихкість держави та бідність, слугують значними перешкодами для консолідації демократії. Низка країн сучасної Європи переживає цикли регресії демократії [4]. Це підкреслює важливість зміцнення інституційного потенціалу та соціальної інтеграції для сприяння стійкості демократичних режимів. Як наголошує К. Іфтімоаеї, «позиція Румунії в нижній частині розподілу підкреслює постійні вразливості її внутрішньої інституційної структури, відносячи її до категорії крихких демократій, схильних до періодів політичного регресу та нестабільності. З іншого боку, позиція Швеції у верхній частині розподілу підтверджує її статус континентального та глобального еталона демократичного управління, що відображає інституційну стабільність, зрілу громадянську культуру та надійне функціонування системи стримувань і противаг» [9, р. 106].

І навпаки, такі країни, як сучасна Швеція, демонструють, як функціональні та стійкі демократичні інституції в поєднанні з високими соціальними показниками можуть служити нормативним еталоном для консолідації демократії. Позиція Швеції у верхній частині рейтингів розвитку демократії відображає поєднання інституційної стабільності, громадянської культури та ефективною системи стримувань і противаг [7]. Ця порівняльна перспектива підкреслює, що консолідація демократії зумовлена не лише функціонуванням формаль-

них інституцій, а й сприянням соціальній довірі, інклюзивності та громадянській активності. Ці фактори створюють стійку соціальну структуру, яка підтримує стійкість демократичних норм і практик навіть попри виклики цифровізації. Грецькі дослідники К. Ефталіциду, К. Спінтіропулос, Г. Віттас та Н. Саріаннідіс коментують кейс Греції, який ілюструє виклики «інституційної конверсії» у Європейському Союзі. Хоча нещодавні цифрові реформи та зусилля з відновлення (до прикладу, План «Греція 2.0») призвели до прогресу, постійні прогалини в якості управління та адміністративній спроможності продовжують обмежувати фіскальну ефективність. Це підкреслює необхідність поєднання цифрової трансформації зі структурними реформами та прозорою політикою» [5].

Цифрова трансформація політичного управління вносить нові виміри в дискурс про консолідацію демократії, особливо в прагматичному контексті європейської інтеграції України. Греція є прикладом складності та викликів інституційної конвергенції в цифрову епоху. Цифрова доба пропонує можливості для підвищення прозорості, ефективності та залучення громадян, але без необхідних структурних реформ ці можливості залишаються обмеженими. Згідно з К. Ефталіциду, К. Спінтіропулосом, Г. Віттасом та Н. Саріаннідіс, «результати моделювання DEA (Data envelopment analysis – *Аналіз охоплення даних*) пропонують цінну основу для порівняльного аналізу, висвітлюючи країни, які максимізують ефективність відносно своїх вкладень. Ця порівняльна перспектива може допомогти політикам у розробці реформ, заснованих на доказах, спрямованих на покращення ефективності управління в багатьох вимірах» [5].

Практичний кейс Греції ілюструє, що нормативно зумовлена (тобто на основі цінностей та/або зовнішніх законодавчих норм, зокрема вимог відповідності ЄС) цифрова трансформація суспільства є процесом, пов'язаним із масштабними інституційними та політичними реформами. Інтеграція цифрового управління одночасно до нормативного та прагматичного контекстів демократизації та консолідації вимагає комплексного підходу, який враховує як технологічні, так і структурні виміри. Це включає сприяння прозорості, підзвітності та участі громадян за допомогою цифрових засобів, одночасно реформуючи інституційні процеси, щоб забезпечити їх здатність ефективно використовувати цифрові інструменти. К. Ефталіциду, К. Спінтіропулос, Г. Віттас та Н. Саріаннідіс підтримують зусилля Європейської Комісії щодо формування стратегічного зв'язку між цифровою трансформацією, верховенством права та демократичною підзвітністю, як це зазначено у стратегії «Цифрове десятиліття 2030». Для сталої модернізації державного сектору інвестиції в цифрову інфраструктуру повинні доповнюватися демократичними гаранті-

ями, громадянською залученістю та інституційним навчанням. Практично, бенчмаркінг DEA надає політикам діагностичний інструмент для підзвітності NextGenerationEU, що дозволяє виявити лідерів (наприклад, Естонію, Фінляндію) та перенести уроки на відстаючі держави» [5].

Емпіричні дослідження демонструють, що економічні та соціальні умови критично впливають на рух конкретного суспільства демократичною траєкторією [6]. При цьому розвиток та соціальна згуртованість виступають у ролі додаткових імпульсів консолідації. Натомість соціальна нестабільність та цифрова ізоляція громадян діють як гальмівні фактори. При цьому їх складно віднести як до прагматичних, так і до нормативних. Однак К. Ефталіциду, К. Спінтіропулос, Г. Вітас та Н. Саріаннідіс все одно пропонують практичні рекомендації для політичного управління в контексті прискорення консолідації демократії. Зокрема, на думку науковців, доречно зміцнити платформи електронного урядування та цифрову державну інфраструктуру для підвищення доступності та прозорості. Важливо надавати пріоритет заходам, що підвищують довіру громадян та змістовну громадянську участь, оскільки відносно низькі бали Греції за показниками «Голос» та «Підзвітність» свідчать про те, що самі по собі цифрові реформи не можуть покращити фінансову ефективність без демократичної легітимності. Слід інвестувати в громадянську освіту та інструменти участі для посилення демократичної участі. Належить інтегрувати ініціативи цифрової трансформації зі стратегіями реформування державного управління. Важливо оцінювати національні показники за допомогою багатовимірних інструментів ефективності, таких як DEA. Необхідно забезпечити відповідність стандартам управління на рівні ЄС та цілям Цифрового десятиліття 2030» [5].

Статистичні дані та рівень розвитку сучасної Греції та інших країн ЄС підкреслюють важливість інтеграції цифрових інновацій до більш загальних нормативних і прагматичних структурних реформ для сприяння реальній демократичній стійкості. У рамках подальшої інтеграції сучасних демократій до цифрових реалій, взаємодія нормативних та прагматичних факторів буде продовжувати формувати їхні перспективи сталої консолідації. В умовах України це вимагає чітких, контекстозумовлених підходів, що враховують складні реалії цифрових демократичних трансформацій та стан постійної військової загрози.

Висновки. Таким чином, в рамках сучасних демократичних процесів розбудови цифрового суспільства тенденції дезінтеграції мають більш визначений прояв ніж тенденції консолідації. Попри можливість швидкого мережування поширення інформації позитивних зразків та прикладів поведінки цифрове політичне середовище сприяє атомізації та політичній аномії. Водночас негативна оцінка не може бути повністю виправданою, оскільки циф-

рове політичне середовище відкриває безпрецедентні можливості для індивідуального політичного активізму. У цих умовах може відбуватися трансформація політико-інституційного підґрунтя демократичної політичної системи. Відповідно нормативні приписи минулого, які передбачають делегативність політичного представництва та багатощаблеве структурування політичної волі і позиції втрачають свою чинність. Відповідно демократичну консолідацію можуть розпочати «рухати» і «розвивати» навіть індивідуальні політичні актори та спікери. Їх імовірними політичними мотивами можуть бути розв'язання конкретних питань мікроспільнот, які не знаходять представництва у формальних обговореннях. Так само основою політичних дій можуть бути егоїстичні політичні інтереси здобуття відомості та обслуговування інших політичних акторів. Для сучасної України у період повоєнного відновлення необхідно врахувати перспективу індивідуальної політичної участі в цифровому суспільстві в контексті демократичної консолідації. Це формує основи наших подальших наукових досліджень за обраною тематикою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Althaus, C., O'Faircheallaigh, C. (2022) Bureaucratic representation, accountability, and democracy: A qualitative study of Indigenous bureaucrats in Australia and Canada. *Public Administration Review*. 82. 646–659.
2. Bovaird, T., Loeffler, E. (2020) User and community co-production of public services and public policies in the digital era. *Voluntas*. 31. 865–876.
3. Coelli, T.J., Rao, D.S.P., O'Donnell, C.J., Battese, G.E. (2005) *An Introduction to Efficiency and Productivity Analysis*; Springer: Berlin/Heidelberg, Germany. URL: <https://download.e-bookshelf.de/download/0000/0005/80/L-G-0000000580-0002368702.pdf>
4. The Digital Democracy Initiative URL: <https://digitaldemocracyinitiative.net/>
5. Efthalitsidou, K.; Spinthropoulos, K.; Vittas, G.; Sariannidis, N. (2025) Digital Governance, Democracy and Public Funding Efficiency in the EU-27: Comparative Insights with Emphasis on Greece. *Information*, 16, 795. URL: <https://doi.org/10.3390/info16090795>
6. Emrouznejad, A., Yang, G. A survey and analysis of the first 40 years of scholarly literature in DEA: 1978–2016. *Socio-Economic Planning Sciences*. 2018. 61. 4–8.
7. Eurostat. Government Finance Statistics. (2025). Available URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics>.
8. Heeks, R. (2022) *Information and Communication Technology for Development (ICT4D)*; Routledge: London, UK. DOI:10.4324/9781315652603. URL: https://www.researchgate.net/publication/345673991_Information_and_Communication_Technology_for_Development_ICT4D
9. Iftimoaei, C. (2025) Social and economic predictors of democratic consolidation. a quantitative assessment. *Economy and Sociology*. 107–120. URL: DOI: 10.36004/nier.es.2025.2-08.

10. Mungiu-Pippidi, A. (2015) *The Quest for Good Governance: How Societies Develop Control of Corruption*; Cambridge University Press: Cambridge, UK. DOI:10.1017/CBO9781316286937. URL:https://www.researchgate.net/publication/290654242_The_quest_for_good_governance_How_societies_develop_control_of_corruption

11. Schedler, A. (1997). *Expected stability: defining and measuring democratic consolidation*. Reihe Politikwissenschaft /Institut für Höhere Studien, Abt. Politikwissenschaft, 50. Wien: Institut für Höhere Studien (IHS), Wien. URL:<https://nbnresolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-263845>

Consolidation of democracy: normative and pragmatic foundations in the context of digitalization

Kobylnyk Vasyl Volodymyrovych

Doctoral Candidate at the Department of Political Science
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6927-4219

The article is devoted to the study of the consolidation of modern democracies, which is becoming a key aspect of predicting the trajectory of development of modern pluralistic political systems. The relevance of the topic is due to the emerging need to reconstruct the normative and pragmatic motivations for the consolidation of political participation and political behavior. In addition, the digital realities of democratic consolidation represent a set of prerequisites for political and institutional interaction that call into question the traditional understanding and measurement of the competitive political process. It is found that the difficulties in operationalizing normative and pragmatic factors are exacerbated by the tendency of scholars and policy-makers to combine different stages of democracy, processes and outcomes, causes and consequences. Also, determining democratic stability exclusively to economic development or institutional reforms without taking into account contextual variables risks oversimplification and misinterpretation. The aim of the article is to establish the normative and pragmatic factors of the consolidation of modern democracy in the context of digital transformations of society. It is found that well-being, social participation and access to public services contribute to the creation of an environment conducive to democratic stability. The author emphasizes that social predictors emphasize the importance of a holistic approach to studying the consolidation of democracy, which takes into account both material conditions and social well-being for understanding democratic stability. It is found that a number of countries are experiencing cycles of democratic regression. This highlights the importance of strengthening the potential of political governance and social integration for strengthening sustainable democratic regimes. The digital transformation of political governance brings new dimensions to the discourse on the consolidation of democracy. The analysis of the integration of digital governance simultaneously into the normative and pragmatic contexts of democratization and consolidation highlights the need for a comprehensive approach that takes into account both technological and structural dimensions. However, within the framework of the integration of modern democracies into digital realities, the interaction of normative and pragmatic factors continues to shape their prospects for sustainable consolidation. It is found that despite the possibility of rapid networking, the dissemination of information about positive models and examples of behavior, the digital political environment contributes to social atomization and political anomie. Accordingly, the normative prescriptions of the past, which provide for the delegacy of political representation and the multi-level structuring of political will and the position of citizens, are largely losing their validity. It is established that the probable political motives of democratic consolidation may be the solution of pragmatic issues of micro-communities that are not represented in formal political discussions. It is found that the basis of political actions may be selfish political interests of obtaining information and serving other political actors.

Key words: political consolidation, sustainable democracy, digital society, political representation, political delegation, political networking.

Дата першого надходження статті до видання: 12.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026